

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Henrik IBSEN

„Buď tím, čím jsi, naplno a celý, nedrob a netříšti se na díly.“

*Henrik Johan Ibsen (20. března 1828 Skien – 23. května 1906 Oslo) byl norský dramatik a básník. Je považován za **zakladatele realistického dramatu**.*

Obrázek 1: Henrik Ibsen od Gustava Borgena

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Henrik Ibsen se narodil 20. března 1828 v jihonorském městečku Skien.
- Jeho otec pocházel ze starého zámožného bergenského rejdařského rodu. Založil si podnik ve Skien a jako obchodník byl velmi úspěšný, dokud nezačal spekulovat. V roce 1836 **zbankrotoval** a přišel o značnou část majetku.
- **V patnácti letech** odešel Ibsen do Grimstadu **do lékárny** Jense A. Reimanna **jako pomocník**. Avantýra s lékárníkovou služkou přivedla sotva zletilého muže do situace, kterou se později mnohokrát zabýval ve svých hrách. V nich se objevuje **problém následků vlastních činů a téma viny**. Na své **nemanželské dítě** doplácel Henrik Ibsen totiž patnáct let. K dítěti ani k matce se však nikdy nehlásil a poté, co mu skončila vyživovací povinnost, považoval záležitost za navždy uzavřenou.
- V roce 1850 odešel Ibsen do Kristianie, aby se připravil v tzv. Heltbergově „továrně na studenty“ na maturitní zkoušky, jež by ho oprávnily k studiu medicíny. U **maturity ale neuspěl** (propadl z řečtiny a aritmetiky).
- **Literární činnost a politické zájmy** mu navíc brzy zabíraly valnou většinu času. V této době na sebe svými dramatickými pokusy upozornil slavného houslistu Ole Bulla, který právě hledal mladé schopné lidi pro nově založené **bergenké Norské divadlo** (Det norske Theater). Ole Bull nabídl Ibsenovi místo **pomocného režiséra a dramaturga**. Šestiletý pobyt na bergenské scéně a zahraniční cesta do Dánska a Německa v letech 1852 až 1853, kterou mu divadlo umožnilo, měly pro dráhu budoucího dramatika velký **význam**. Nejen praktická činnost, ale i osobní prožitky, **přírodní scenérie západního do Norska a prostředí historického Bergenu** ovlivnily Ibsenův myšlenkový svět. Ibsenova tvůrčí činnost v padesátých letech, podmíněna jeho povinnostmi v bergenském divadle, které od něj požadovalo především **hry historické, hry oslavující národní minulost**, i politická reakce padesátých let způsobily, že motivicky

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nepřekročil dramatik hranice vymezené požadavky národního romantismu.

- Roku 1858 se oženil s dívkou z dobré bergenské rodiny Suzannah Thoresenovou a v témže roce se mu narodil jediný manželský potomek, syn Sigurd.
- Poté působil několik let v Kristianském norském divadle (Christiania Theater) a po jeho uzavření v konkurenčním dánském divadle v Kristianii
- Jako zastánce **myšlenky skandinavismu** se Ibsen nemohl smířit s úlohou Norů v dánsko-pruské válce o Šlesvik a Holštýn v roce 1864. Švédové ani Norové nepřišli Dánům na pomoc proti prusko-rakouské invazi. Ibsen byl politickým vývojem velmi zklamán. V té době také získal prostředky na rozsáhlou zahraniční cestu. **Odjel tedy do ciziny**, kde zůstal až do roku 1890. Pobýval v Berlíně, Římě, Drážďanech a Mnichově, letní měsíce trávil na italském venkově a posléze v Tyrolích. Od roku 1892 žil Ibsen trvale ve své **vlasti**, kde napsal své poslední čtyři hry.
- V roce 1901 ranila dramatika **mrtvice** a od této doby byl **upoután na lůžko**. Zemřel dne 23. května 1906.

dílo:

Henrik Ibsen je známý především jako **dramatik**. Ibsen napsal za svůj život **26** dramat. Jeho prvotinou je **tragédie Catilina**, psaná v **blankversu**, kterou publikoval v roce 1850.

- *Co to je blankvers? Kterým spisovatelem se Ibsen při psaní díla inspiroval?*

V roce 1851 byl Ibsen jmenován dramaturgem a režisérem nově vzniklého Norského divadla v Bergenu (Det norske Theater). Po dobu působení v tomto

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

divadle napsal sedm her: **Norma čili láska politikova, Svatojánská noc, Paní Inger na Ostrotě, Slavnost na Solhaugu, Olaf Liljekrans, Bojovníci na Helgelandu, Komédie lásky.** Některé z těchto her jsou psány veršem, v jiných se střídá verš s prózou. Od roku 1864 žil Ibsen v **dobrovolném exilu** v Itálii a Německu. V té době napsal dramata **Brand, Peer Gynt, Spolek mladých, Císař a Galilejský, Opory společnosti, Domov loutek-Nora, Strašidla, Nepřítel lidu, Divoká kachna, Rosmersholm, Paní z námoří, Hedda Gablerová.** Do Norska se natrvalo vrátil až v roce 1891. Poslední čtyři hry (**Stavitel Solness, Eyolfek, John Gabriel Borkman, Když z mrtvých procitáme**) napsal v Kristianii (dnešní Oslo). V České republice bývají nejčastěji inscenovány jeho hry **Domeček pro panenky, Hedda Gablerová** a **Peer Gynt**. Ibsen je považován za hlavního **tvůrce realistického dramatu.** Jeho pozdní hry **ovlivnily drama symbolické.**

V korzetu na Ibsena? NIKDY!

Přes knižní úspěch Ibsenovy hry **Brand** trvalo 12 let, než ji zkusilo vcelku uvést divadlo ve Stockholmu. Trvala šest a půl hodiny. **Dámy, které to vydržely se prý v polospánku opíraly o své průvodce a měly rozepnuté živůtky a korzety.**

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nepřítel lidu

(1882)

Drama, USA, 1978, 90 min

Režie: George Schaefer

Scénář: Alexander Jacobs

Kamera: Paul Lohmann

Hudba: Leonard Rosenman

Hrají: Steve McQueen, Bibi Andersson, Charles Durning, Richard Dysart, Michael Cristofer, Richard Bradford, Luce Rains, Delos V. Smith Jr.

Obsah: Ze stejnojmenné divadelní hry nejslavnějšího norského dramatika Henrika Ibsena **vychází filmová adaptace z roku 1978 s hvězdným Stevem McQueenem v hlavní úloze**. Ten zde hraje doktora Stockmanna, ctihodného postaršího muže, který se vydává ve jménu morálky a osobní cti do boje proti všem sousedům, mezi nimiž až doposud žil. Právě zdejší obyvatelé by totiž chtěli na území tichého lesního města po objevení horkých minerálních pramenů vybudovat nový zdroj peněz do erární pokladny – přírodní lázně pro turisty. Jenže Stockmann jako první zjistí, že místní příroda není zdaleka tak nezkažená, jak se radní tváří. Tamější továrna na kůže totiž ohrožuje celé své okolí vypouštěním velmi nebezpečných chemikálií. Jenže zatímco pro Stockmanna je to jasný důvod k pozastavení celého projektu a vyčištění oblasti,

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

mnozí jeho sousedé mají jiný názor. Vidina snadno nabytých financí je až příliš lákavá a navíc se ne jeden ješita obává poškození dobrého jména města, kdyby celá aféra vyplula na povrch. Veřejné mínění se záhy obrací proti Stockmannovi a stává se z něho nepřítel lidu číslo jedna.

ukázka:

DOKTOR STOCKMANN: Chodím já někdy postranními a zadními cestami?

STAROSTA: Rozhodně máš vrozený sklon chodit vlastními cestami. A to je v dobře uspořádané společnosti skoro stejně nemístné! Jednotlivec se opravdu musí podrobit celku, nebo, lépe řečeno, úřadům, jejichž povinností je bdít nad blahem celku.

DOKTOR STOCKMANN: Možná. Ale co je mi u všech čertů po tom?

(...)

DOKTOR STOCKMANN: Ale copak není povinností občana, aby sdělil veřejnosti, když má nějakou novou myšlenku!

STAROSTA: Ach, veřejnost vůbec nepotřebuje nějaké nové myšlenky. Veřejnosti nejlépe svědčí staré, dobré, uznané myšlenky, které již má.

(...)

STAROSTA: Nesneseš nad sebou autoritu; díváš se křivě na každého, kdo má nadřízené postavení; pokládáš ho za osobního nepřítele – a hned je ti jedna útočná zbraň stejně dobrá jako jiná.

DOKTOR STOCKMANN: To je moje nejplnější a nejtrpčí přesvědčení –!

STAROSTA: Jakožto úředník nesmíš mít žádné samostatné přesvědčení. Jako podřízený zaměstnanec nesmíš vyslovovat přesvědčení, které odporuje přesvědčení tvých nadřízených.

DOKTOR STOCKMANN: Chci mít svobodu vyslovit se o všech možných záležitostech na celém světě.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

STAROSTA: To ti zakazujeme.

DOKTOR STOCKMANN: Nu dobrá; ale pak budu psát proti vám. Trvám na svém přesvědčení; dokáži, že já mám pravdu a vy že pravdu nemáte. A co uděláte potom? Já přece chci pravé dobro! Chci odhalit nedostatky, které dříve nebo později musí vyjít na světlo!

STAROSTA: Ty, jenž v zaslepeném vzdoru chceš městu vzít nejdůležitější pramen výživy?

DOKTOR STOCKMANN: Člověče, ten pramen je otrávený! Copak ses zbláznil? Živíme se hokynařením s nečistotou a hnilobou! Celý náš vzkvétající společenský život saje výživu ze lži!

STAROSTA: Muž, jenž vrhá tak urážlivé narážky v tvář svému rodnému městu, je zřejmě nepřítel společnosti.

(...)

DOKTOR STOCKMANN: Ale u mne nepochodí; to dostanou černé na bílém. Teď každyčický den budu do nich pálit jedním výbušným článkem za druhým – srazím je k zemi, zdrtím je, srovnám se zemí jejich opevnění! To udělám!

BILLING: Nešetřte dynamitu!

ASLAKSEN: Vrhne-li se člověk na vládu, pak v žádném případě společnosti neuškodí; protože, víte, ti muži toho nedbají; – oni stojí stejně pevně.

DOKTOR STOCKMANN: Domýšlíte se, že můžete umlčet mne a pravdu! Ale nepůjde to tak hladce, jak se domníváte.

DOKTOR STOCKMANN: Všechny naše duševní životní prameny jsou otráveny a celá naše občanská společnost spočívá na zamořené půdě lži.

(...)

DOKTOR STOCKMANN: Tu se mi otevřely do široka duševní oči a první, co jsem spatřil, byla nesmírná hloupost nadřizených úřadů. Vedoucí muže nemohu k smrti vystát; – takových lidí už mám za svůj život dost. Jsou jako kozli v mladém

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

sadě; všude tropí škodu; stojí v cestě svobodnému muži, ať se hne kamkoli – a já bych nejraději viděl, kdybychom je mohli vyhubit jako jinou škodnou.

(...)

ASLAKSEN: Předseda očekává, že řečník odvolá svůj nerozvážný výrok!

DOKTOR STOCKMANN: Jaktěživ ne, pane Aslaksene. Vždyť právě velká většina naší společnosti mne olupuje o moji svobodu a chce mi zakázat vyslovit pravdu.

HOVSTAD: Většina má vždy právo na své straně.

BILLING: A pravdu také; Bůh mne zatrať!

DOKTOR STOCKMANN: Většina nemá nikdy právo na své straně. Nikdy, povídám! To je jedna z oněch společenských lží, proti nimž se svobodný, myslící člověk musí vzbouřit. Kdo to je, kdo tvoří většinu obyvatelstva v zemi? Jsou to chytrí lidé, nebo jsou to lidé hloupi? Myslím, že se můžeme shodnout, že hloupi lidé jsou přítomni na celém širém světě ve strašně převládající většině. Ale nemůže přece, u všech ďasů, být správné, aby hloupi lidé vládli nad chytrými!

(Hluk a křik.)

DOKTOR STOCKMANN: Ano, ano; můžete mne ovšem překřičet; ale nemůžete mi odporovat. Většina má moc – bohužel –; ale právo nemá. Právo mám já a několik ostatních, jedinci. Menšina má vždycky právo!

(...)

DOKTOR STOCKMANN: Tak rád mám své rodné město, že raději je chci zničit než vidět, jak rozkvétá na lži.

ASLAKSEK: To je silné slovo. *(Hluk a pískot. Paní Stockmannová nadarmo kašle. Doktor už to neslyší.)*

HOVSTAD: *(volá do hluku)* Člověk, který bude chtít zničit celou společnost, je jistě nepřítel občanstva!

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

DOKTOR STOCKMANN: *(v stoupajícím vzrušení)* Nezáleží na tom, je-li zničena živá společnost! Povídám, že by měla být srovnána se zemí. Všichni ti, kdo žijí ve lži, by měli být vyhubeni jako škodlivý hmyz. Nakonec zamoříte celou zemi; přivedete to tak daleko, až celé zemi se stane po zásluze, bude-li zničena. A dojde-li to tak daleko, tu pravím z plna a hloubi srdce: Ať je celá země zničena; ať je všechn tento lid vyhuben!

MUŽ: *(v davu)* Mluví jako hotový nepřítel lidu!

BILLING: Tady zazněl, Bůh mě zatrat, hlas lidu!

CELÝ ZÁSTUP: *(křičí)* Ano, ano, ano! Je nepřítel lidu! Nenávidí svou zem! Nenávidí všechn lid!

(...)

DOKTOR STOCKMANN: Neznám žádného tak svobodného a vznešeného muže, který by si troufal převzít moje dílo po mně(...)

DOKTOR STOCKMANN: Ano, troufám si říci tak velké slovo, že teď jsem jeden z nejsilnějších mužů na celém světě. – Zajistě, zajistě! Abyste věděli, nejsilnější muž na světě je ten, kdo stojí docela sám.

Opona

(Překlad Milada Lesná – Krausová)

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Charakterizujte doktora Stockmana.*
2. *Kterou základní tezi (myšlenku) text sděluje?*
3. *Jak z textu vysvětlíte titul dramatu?*
4. *Ke kterým rysům společenského života se autor vyjadřuje?*
5. *Určete žánr a útvar.*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

6. Zjistěte, co znamená „**drama a ,la these“**“. Doložte v textu.

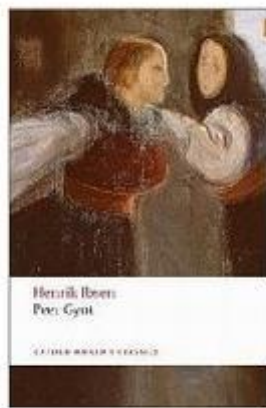
6. *Poslechněte si rozhlasové zpracování Ibsenovy hry:*

<https://www.youtube.com/watch?v=gf2CpHH1Nvk>

18. 1. 2013

Rozhlasové zpracování Ibsenovy hry z roku 1996 s brilantním výkonem českých hlasů - především Viktora Preisse, ale i Ivana Trojana, který se výrazněji projevil v dalším českém zpracování Ibsenových her - především v díle *Nora.

PEER GYNT

KNOFLÍKÁŘ: Počkej, můj milý: ale říct, že jsi ctnostný, by příliš.

PEER GYNT: Však se také neprosím o ten med.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

KNOFLÍKÁŘ: Jsi totiž tak něco uprostřed. Hříšníka opravdu obřího formátu dnes aby s lucernou našinec hledal tu. Nestačí, když se kdo v žumpě jen ryje, ke hříchu je třeba moci i fantazie.

PEER GYNT: Pravdu máš: řekl bych – i fanatismu, jak berserk řídit, po vikingsku.

KNOFLÍKÁŘ: Ale tys, příteli, o hřích moc nebral se.

PEER GYNT: Bral jsem ho, příteli, jak skvrnu na kráse.

KNOFLÍKÁŘ: Jsme spolu zajedno. Sirné ty žáry nejsou pro ty, co s hříchem jen laškovali.

PEER GYNT: A tudíž, příteli, můžu zase jít.

KNOFLÍKÁŘ: A tudíž, příteli, tě musím představit. (...) Znáš přece řemeslo a víš, že časem ledakdes i zmetek udělá se: knoflík je bez ouška. Když sám jsi lil, co jsi s tím udělal?

PEER GYNT: Já ho zahodil.

KNOFLÍKÁŘ: (...) Tys měl být lesklý knoflík na vestě světa, jenže ouško někde ztratil jsi. Musíš být přetaven, nic se dělat nedá, než abych tak řek, splynout s masou na lžici.

(Přeložil Břetislav Mencák)

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Kdo je knoflíkář? Jaké je jeho poslání?*
2. *Co se skrývá za slovem knoflík v textu.*
3. *Proč knoflíkář „přetavuje knoflíky bez ouška“? Pokuste se vysvětlit, co se skrývá za tímto obrazným vyjádřením.*
4. *Jak charakterizuje knoflíkář i Peer Gynt “hříšníka velkého formátu“? Vzpomeňte si ve dvojici alespoň na deset takových hříšníků v lidských dějinách. Čím se vyznačovali?*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5. *Vytvořte vlastní hypotézu, proč má být Peer Gynt „přetaven“.*
6. *Sestavte ve dvojici seznam alespoň deseti jedinců v lidských dějinách, kteří by nebyli „přetaveni“. Odůvodněte proč.*
7. *Peer Gynt uskutečňuje dlouhou cestu zasněžení, v níž hledá sám sebe. Jak se říká těmto knihám?*

Víte, že...

Scénickou hudbu k Peeru Gyntovi napsal Edvard Grieg.

